

AARNIHAUTA

Kirjoittanut H. G. WELLS

N:o 25.

MAILTA JA MERILTÄ

25 p:ää

SEIKKAILUJA · KERTOMUKSIA · KUVAUKSIA NUORISOLLE

✦✦✦ Toimittanut TEUVO PAKKALA ✦✦✦

Kustannusosakeyhtiö Otava · Helsingissä

MAILTA JA MERILTÄ 25.

AARNIHAUTA

JA MUITA JUTTUJA

KIRJOITTANUT

H. G. WELLS

Aarnihauta.

Vene läheni maata. Lahden poukama lepäsi tulijain edessä, ja sen pohjukassa oleva tyrskytön paikka, missä ei näkynyt valkoista vaahtoa, osoitti millä kohtaa mereen laskevan pienen joen suu oli; aarniometsän tiheämpi kasvu ja tummempi vihreys osoitti joen juoksua kaukaisten kukkuloiden välitse.

Metsä ulottui täällä ihan rantaan saakka. Siintävinä ja ääri-viivoiltaan utuisina kohosivat taampana etäisyydessä vuoret ikäänkuin äkkiä jäätyneet aallot. Meri oli tyven, vain mainingit liikkuiivat hiljaa. Aurinko helotti polttavan kuumasti.

Airoissa istuva mies keskeytti soutunsa. »Täällä jossakin sen pitäisi olla», sanoi hän. Hän veti aivot veneeseen ja ojensi kätensä suoraan eteensä.

Kokassa istuva toinen mies tähysti maata tarkoin. Hänellä oli keltainen paperilehti polvillaan.

»Tulehan katsomaan tätä, Evans», sanoi hän.

Molemmat miehet puhuivat hiljaa, ja heidän huulensa olivat kovat ja kuivat.

Evansiksi nimitetty mies tuli hoiperrellen kokkaan päin, kunnes saattoi nähdä toverinsa olan yli.

Paperi muistutti kömpelösti piirrettyä karttaa. Paljosta taskussa-kantamisesta se oli kulunut laskospaikoistaan rikki, ja mies piteli haalistuneita palasia koossa niistä kohdin, mistä ne olivat lähteneet irti. Siinä saattoi heikosti erottaa lahdelman ääripiirteet miltei poishankautuneina lyijykynäviivoina.

»Tässä», sanoi Evans, »on tyrskypaikka, ja tuossa on joen suu».

Hän kuljetti peukaloaan karttaa pitkin.

»Tämä mutkikas viiva on joki — tahtoisinpa saada siitä kulauksen suuhuni — ja tämä tähti osoittaa paikkaa.»

»Näethän tuon pisteviivan tuossa», sanoi karttaa pitelevä mies. »Se on suora viiva, joka kulkee riutan aukeamasta palmuryhmän luo. Tähti on siinä, missä tämä viiva leikkaa joen. Meidän täytyy panna merkille se paikka, kun laskemme rantajärveen.»

»Mitä ihmettä nuo pienet viivat tässä alhaalla mahtavat merkitä?» sanoi Evans. »Siinä näyttää olevan ikäänkuin rakennuksen pohjapiirros tai jotakin sellaista. Mutta mitä nuo kaikki sikin-sokin vedetyt pikku piirrot ovat olevinaan, sitä en käsitä. Ja mitä tuo kirjoitus merkitsee?»

»Se on kiinankieltä», selitti karttaa pitelevä mies.

»Luonnollisesti», vastasi Evans. »H ä n h ä n oli kiinalainen.»

»He olivat kaikki kiinalaisia», sanoi karttamies.

Molemmat istuivat hetkisen ja tuijottivat maata, jota kohden vene hiljalleen lipui. Sitten Evans katsahti airoihin.

»Nyt on sinun vuorosi soutaa, Hooker», sanoi hän.

Kumppani laskosti paperin rauhallisesti, pisti sen taskuunsa, astui varovasti Evansin ohi ja alkoi soutaa. Hänen liikkeensä olivat väsyneet kuten miehen, jonka voimat ovat miltei tyyten lopussa.

Evans istui puoliavoimin silmin ja katseli koralliriutan valkovaahoista tyrskyä, joka hiljalleen läheni. Taivas oli kuin tulinen pätsi, sillä aurinko oli puolipäivän korkeudella.

Vaikka he nyt olivat niin lähellä aarretta, ei hän kuitenkaan tuntenut sitä iloa, jota oli odottanut. Ääretön jännitys kamppailussa, ennenkuin he olivat saaneet asemapiirroksen haltuunsa, sekä pitkä yömatka mannermaalta tänne avoimessa veneessä ja eväittä oli vienyt häneltä ilon. Päästäkseen hilpeämmälle tuulelle hän

koetti kiinnittää ajatuksensa kultaharkkoihin, joista kiinalainen oli puhunut, mutta mieli ei ottanut viipyäkseen niissä, vaan hän palasi tuontuostakin miettimään suolatonta vettä, jota oli joessa, ja huuliensa ja kurkkunsa sietämätöntä kuivuutta. Meren säännöllinen loiske koralliriuttaa vasten alkoi kuulua, ja se teki hyvää hänen korvilleen. Vesi liris pitkin veneen laitoja, ja airoista sitä tippui joka vetäisyn välillä. Hän vaipui jonkinlaiseen puolihorrokseen.

Hän näki vielä himmeästi saaren, mutta omituinen uni kutoutui hänen aistiensa havaintoihin. Oli muka jälleen yö, jolloin hän ja Hooker olivat keksineet kiinalaisen salaisuuden; hän näki kuunvalaisemat puut, pienen nuotiotulen ja kolmen kiinalaisen tummat hahmot — toiselta puolen kuutamon hopeahohteen, toiselta nuotion punaisen loimon valaisemina — ja kuuli heidän mongertavan huonoa englanninkieltään — sillä he olivat kotoisin eri maakunnista. Hooker oli ensin päässyt heidän puheenaineensa perille ja viitannut häntä kuuntelemaan. Osittain oli keskustelua mahdoton kuulla, osittain se oli käsittämätöntä. Filippiineiltä purjehtinut espanjalainen laiva meren pohjassa, sen aarteet kätkössä tuomio-päivään asti — siinä tarinan tausta; haaksirikkoinen miehistö, tautien, taistelun tai muun tuhon harventama, puutteellinen kurinpito, vihdoinkin lähtö laivasta veneillä, joista kukaan ei sen koommin ole kuullut mitään. Sitten oli Chang-hi vasta vuosi sitten, kulkiesaan rannikolla, sattumalta löytänyt nuo parisataa vuotta kätkössä maanneet kultaharkot, oli jättänyt dshonkkinsa¹ ja sanomattomalla vaivalla haudannut ne maahan ypö yksin, mutta erittäin varmaan paikkaan. Hän huomautti erityisesti kätköpaikan varmuutta — se oli hänen salaisuutensa. Nyt hän tarvitsi apua mennäkseen niitä noutamaan sieltä. Yhtäkkiä tuli esille pieni kartta, ja äänet hiljenivät. — — Sievä juttu kahden tyhjätaskuisen englantilaiskulkurin korville! — Sitten uni johti Evansin siihen hetkeen, jolloin hän piteli Chang-hi'n palmikkoa kädessään. Kiinalaisen henki ei merkitse niin paljon kuin eurooppalaisen. Chang-hi'n pienet, viekkaat kasvot, jotka ensin olivat rohkeat ja raivoiset kuin yllätetyn käärmeeen, sitten pelokkaat, kavalat ja rukoilevat, tulivat unessa yhä selvemmiksi. Lopuksi Chang-hi irvisti — se oli kerrassaan käsittämätön ja kammottava irvistys. Yhtäkkiä kaikki muuttui ko-

¹ Dshonkki = kiinalainen kolmimastoinen purjeverene, leveä ja lyhyt, kokka ja perä korkeat.

vin tukalaksi ja vastenmieliseksi, kuten unessa usein tapahtuu, Chang-hi nauraa räkätti ja uhkasi häntä. Hän näki unessa suuria kultakasoja ja miten Chang-hi tuli ja yritti vetää häntä pois niiden luota. Hän tarttui Chang-hi'n palmikkoon — miten paksu se keltainen elukka oli ja miten se sätki ja irvisteli! Se tuli myös yhä suuremmaksi ja suuremmaksi. Sitten nuo loistavat kultakasat muuttuivat palavaksi rovioksi, ja suuri paholainen, hämmästyttävästi Chang-hi'n näköinen, paitsi että sillä oli paksu, musta häntä, alkoi syöttää häntä hiilillä. Toinen paholainen huusi huutamistaan hänen nimeänsä: »Evans, Evans, senkin unikeko!» — vai Hookerko huusi?

Hän heräsi. He olivat rantajärven suulla.

»Tuolla ovat ne kolme palmua. Ne ovat kai samalla linjalla kuin tuo pensaikko», sanoi hänen toverinsa. »Ota vaaril! Kun pääsemme noiden pensaiden luo ja siitä menemme suoraan metsään, niin tulemme paikalle, heti kun olemme saapuneet joelle.»

He näkivät nyt joen suun. Se näkyi toi eloa Evansiin.

»Souda lujaan», sanoi hän, »taivaan nimessä, tai muuten minun täytyy latkia merivettä!»

Hän puristi kätensä nyrkkiin ja tuijotti hopeajuovaan, joka kimalteli kallioiden ja vihreiden pensaiden lomista. Yhtäkkiä hän käännähti hurjistuneena Hookeriin päin.

»Anna minä soudan!» sanoi hän.

He saapuivat joen suulle. Kun oli kuljettu vähän matkaa ylöspäin, otti Hooker vettä kouraansa, maistoi sitä ja sylki takaisin. Hetken kuluttua hän maistoi uudestaan. »Jo kelpaa», sanoi hän, ja he alkoivat kiireesti ammentaa vettä suuhunsa.

»Tuhat tulimmaista», sanoi Evans, »tämä käy liian hitaasti!» Ja kumartuen miltei vaaralliseen asentoon veneen laidan yli hän alkoi suullaan imeä vettä.

Äkkiä he herkesivät juomasta, ohjasivat veneensä pieneen sivupuroon ja aikoivat laskea maalle läpi tiheän pensaikon, joka riippui vesirajassa puron yläpuolella.

»Meidän täytyy tunkeutua tästä meren rantaan saakka, jotta löytäisimme pensaikkomme ja oikean suunnan.»

»Parempi on soutaa ympäri», sanoi Hooker.

He soutivat siis takaisin joelle ja siitä merenrantaan sille paikalle, missä pensasryhmä kasvoi. Siellä he nousivat maalle, veti-

vät kevyen veneensä kauas rannalle ja kävelivät sitten pensaikon kulmaan, kunnes riutan aukko ja pensaikko tulivat samalle suoralle viivalle. Evans oli ottanut veneestä mukaansa alkuasukkaiden käyttämän työaseen, joka oli L:n muotoinen ja jonka poikkikapale oli peitetty kiillotetuilla kivillä. Hookerilla oli airo.

»Juuri tätä suuntaa meidän on kuljettava», sanoi hän, »tästä läpi, kunnes kohtaamme joen; sitten meidän on katseltava ympärilemme».

He astuivat tiheätä viidakkoa, jossa kasvoi ruokoa, saniaisia ja nuoria puita. Alussa oli kulku vaivalloista, mutta vähitellen puut tulivat isommiksi ja maa niiden alla väljemmäksi. Tulinen auringonpaahde muuttui vilpoiseksi katveeksi. Puut tulivat lopulta vihreiksi pylväiksi, joiden latvat muodostivat vihannan katoksen korkealle heidän yläpuolelleen. Rungoissa riippui valkeita kukkia, ja köynnöskasvit kiemurtelivat puusta puuhun kuin köydet. Varjo syveni syvenemistään. Maassa alkoi näkyä sieniä ja jotakin punaruskeaa peitekasvia.

Evansia värisytti. »Täällä tuntuu melkein kylmältä äskeisen helteen jälkeen», sanoi hän.

»Toivon, että olemme oikealla tiellä», sanoi Hooker.

Äkkiä he näkivät edessään aukeaman, josta kirkas päivänpaiste tunkeutui metsään. Siellä oli myös loistavan vihreätä pensaikkoa ja heleänvärisiä kukkia. Sitten he kuulivat veden lirinää.

»Täällä on joki!» huudahti Hooker. »Kohta olemme perillä.»

Joen rannalla oli rehevä kasvullisuus. Suuria, tuntemattomia ja nimettömiä yrttejä kasvoi mahtavien puiden juurilla levittäen ruusukkeiset, vihreät viuhkansa valoa kohden. Leveällä, tyynellä vedenpinnalla, jota aartenetsijät nyt katselivat, kellui paksuja, soikeita lehtiä ja kalpeita, punertavanvalkoisia kukkia, vesililjojen kaltaisia. Edempänä, missä joki teki polvekkeen, oli vedenpinta vaahdon peitossa, ja sieltä kuului kosken kohina.

»No?» sanoi Evans.

»Olemme hiukan poikenneet suunnasta», sanoi Hooker. »Sitä odotinkin.»

Hän kääntyi ja katsoi taakseen äänettömän metsän tummaa, viileätä varjoa.

»Jos kuljemme joen rantaa vähän matkaa ylös tai alas, niin löydämme paikan», virkkoi hän.

»Sinä sanoit — —», alotti Evans.

»H ä n sanoi, että siellä on kiviroykkiö», sanoi Hooker. Miehet katsoivat hetkisen toisiaansa silmiin.

»Mennään sitten koetteeksi ensin hieman alaspäin», sanoi Evans.

He kävelivät hitaasti eteenpäin tähytellen ahnain silmin ympärilleen. Evans pysähtyi äkkiä.

»Mitä hittoa tuo on?» kysyi hän.

Hooker seurasi silmillään hänen kätensä viittausta.

»Jotakin sinistä», sanoi hän.

He olivat huomanneet sen noustuaan pienelle kummulle. Vähitellen saattoi erottaa mitä se oli.

He läksivät kiivaasti astumaan sitä kohden, kunnes näkivät sen kokonaan. Evansin käsi puristi suonenvedontapaisesti työasetta, joka hänellä oli muassaan.

Heidän näkemänsä esine oli kiinalainen mies, joka makasi suullaan maassa. Hän oli kuollut, siitä ei voinut erehtyä.

Miehet vetäytyivät lähemmäksi toisiaan ja tuijottivat tuota kammottavaa, elotonta ruumista. Se virui aukealla paikalla puiden välissä. Läheisyydessä oli kiinalaismallinen lapio ja edempänä hajoitettu kiviroykkiö aivan äskettäin kaivetun kuopan vieressä.

»Täällä on jo käyty ennen meitä», sanoi Hooker epävarmalla äänellä.

Evans rupesi yhtäkkiä hirveästi kiroilemaan ja polki hurjasti jalkaansa. Hooker kalpeni, mutta ei virkkanut mitään. Hän lähestyi ruumista. Hän näki, että sen kaula oli paksu ja punainen, kädet ja ranteet turvoksissa.

»Pyh!» sanoi hän, kääntyi äkkiä ja meni kuopan luo. Häneltä pääsi hämmästyksen huudahdus. Hän kutsui Evansia, joka asteli verkalleen häntä kohden.

»Narri hoi, kaikki on reilassa! Kulta on täällä vielä.»

Hän kääntyi katsomaan kuollutta kiinalaista ja sitten jälleen kuoppaa.

Evans syöksyi paikalle. Osittain esillekaivettuina oli siinä heidän edessään himmeänkeltaisia harkkoja. Hän kumartui kuoppaan, kaivoi multaa paljain käsin ja kiskoi esille yhden noista ras-kaista kangista. Samassa pisti pieni oka häntä käteen. Hän veti sormillaan hennon piikin pois ja nosti harkon kuopasta ylös.

»Vain kulta tai lyijy voi olla näin raskasta», sanoi hän.

Hooker katseli vieläkin kuollutta kiinalaista. Hän ei ollut oikein selvillä asiasta.

»Mies on nähtävästi tullut ennen kuin ystävänsä», sanoi hän vihdoin. »Hän tuli tänne yksin, ja joku myrkyllinen käärme on tappanut hänet . . . Ihme vain, miten hän on löytänyt paikan.»

Evans seisoi kultaharkko kädessä. Mitä hänelle merkitsi kuollut kiinalainen!

»Meidän pitää hommata nämä kappaleet täältä pienin erin mantereelle ja kaivaa ne siellä maahan joksikin aikaa», sanoi hän. »Mitenkä saamme ne veneeseen?»

Hän riisui nuttunsa, levitti sen maahan ja heitti sille pari kolme kultaharkkoa. Silloin hän huomasi, että toinen pieni oka oli pistänyt häntä käteen.

»Tämän verran kai jaksamme kantaa», tuumi hän. Sitten hän yhtäkkiä kivahti omituisen kiihkeästi: »Mitä sinä tuijotat eteesi?»

Hooker kääntyi häneen päin: »Minä en oikein . . . voi sietää tuota näkyä.» Hän osoitti päännyökkäyksellä ruumista. »Hän on aivan saman näköinen kuin . . .»

»Hullutusta», sanoi Evans, »kaikki kiinalaiset ovat saman näköisiä».

Hooker katsoi häntä silmiin.

»Menen kuitenkin ja hautaan ensin tuon, ennenkuin ryhdyn auttamaan sinua noiden keltaisten kappaleiden kuljetuksessa.»

»Älä ole narrimainen, Hooker», sanoi Evans. »Jätä se rauhassa mätänemään.»

Hooker epäröi ja antoi katseensa liukua tutkivana pitkin ruskeata maanpintaa.

»Jokin kammottaa minua», sanoi hän.

»Nyt on kysymys siitä», sanoi Evans, »mitä teemme näille kultaharkkoille. Hautaammeko ne tänne takaisin vai kuljetammeko ne veneessä mannermaan puolelle?»

Hooker mietti. Hänen katseensa harhaili sinne tänne, milloin korkeiden puunrunkojen välissä, milloin ylhäällä pitkin auringon kultaamaa vihreätä lehtikatosta. Hän kauhistui jälleen, kun silmänsä osuivat sinipukuiseen kiinalaiseen. Hän tuijotti etsivästi metsän harmaaseen pimentoon.

»Mikä sinua vaivaa, Hooker?» kysyi Evans. »Oletko huonolla tuulella?»

»Hommatkaamme joka tapauksessa kulta täältä pois», sanoi Hooker.

Hän tarttui nutun kauluspuoleen, Evans kävi kiinni toiseen päähän, ja he nostivat kultataakan maasta.

»Mihin suuntaan?» kysyi Evans. »Veneellekö?»

»Kummallista», jatkoi hän, kun he olivat astuneet muutamia askelia, »soutu on tehnyt käsivarteni kipeiksi. Tuhat tulimmaista!» sanoi hän sitten. »Niitä koskee niin vietävästi! Minun täytyy levähtää.»

He laskivat taakkansa maahan. Evansin kasvot olivat kalpeat, ja pieniä hikihelmiä kihosi hänen otsalleen.

»Täällä metsässä on niin painostava ilma», sanoi hän.

Sitten hän yltäkkiä kivahti aiheettoman vihaisesti:

»Mitä tässä varrotaan koko päivä? Auta minua, sanon! Siitä asti kuin näimme tuon kuolleen kiinalaisen, et sinä ole tehnyt muuta kuin töllistellyt.»

Hooker katsoi kumppaniaan terävästi kasvoihin. Hän tarttui nuttuun, ja he kantoivat kultaharkkoja vaieten noin viisikymmentä metriä. Evans alkoi hengittää raskaasti.

»Etkö osaa puhua?» kysyi hän.

»Mikä s i n u a sitten vaivaa?» kysyi Hooker.

Evans horjui ja päästi äkkiä kiroten nutun maahan. Hän seisoi tuokion ja tuijotti Hookeriin, sitten hän ähkyen tarttui kurkkuunsa. »Älä tule lähelle», sanoi hän nojautuen puuta vasten. Sitteen lujemmalla äänellä: »Minuutin päästä se on ohi.»

Mutta hän ei pysynyt enää pystyssä tuenkaan varassa, vaan liukui hitaasti runkoa pitkin alas, kunnes lysähti kokoon puun juurelle. Hänen kätensä puristuivat kouristuksentapaisesti nyrkkiin. Kasvot vääntyivät tuskasta. Hooker lähestyi häntä.

»Älä koske minuun! Älä koske!» sanoi Evans tukehtuneella äänellä. »Nosta kulta takaisin nutulle.»

Kun Hooker otti käteensä kultaharkon, tunsu hän peukalonsa juuressa lievän piston. Hän tarkasti paikkaa, ja siinä näkyi noin sentimetrin pituinen hieno oka.

Evans päästi öriesvän huudon ja kaatui nurinniskoin.

Hooker seisoi suu auki. Hän tuijotti kauhu silmissä okaa. Sit-

ten hän katsahti Evansiin, joka nyt virui kiemurassa maassa ja jonka selkä notkahteli kouristuksentapaisesti. Sitten hän katsoi puunrunkojen ja köynnöskasvien välitse sinne, missä sinipukuinen kiinalaisen ruumis vielä näkyi metsän himmeässä, harmaassa siimeksessä. Hän ajatteli kartalle vedettyjä pieniä viivoja, ja silloin hänelle selvisi kaikki.

»Herra armahda minua!» hän huudahti.

Sillä okaat olivat samoja, joita dajaakit¹ myrkyttävät ja ampuvat ruokopuhaltimillaan. Hän käsitti nyt, mitä kiinalainen oli tarkoittanut kehuessaan kätköpaikan varmuutta.

»Evans!» huusi hän.

Mutta Evans makasi hiljaa ja liikkumatta; jäsenet vain nyt-kähtelivät kamalasti, suonenvedontapaisesti. Ja syvä hiljaisuus täytti metsän.

Sitten Hooker alkoi innokkaasti imeä tuota peukalon juuressa olevaa pientä kipeätä kohtaa — kalliin henkensä pelastamiseksi. Mutta äkkiä hän tunsu omituista vetoa ja pistelyä käsivarsissaan ja hartioissaan; sormetkaan eivät enää ottaneet liikkuakseen. Silloin hän tiesi, että imeminen oli turhaa ja että hänenkin täytyi kuolla. Ja yhtäkkiä hän herkesi imemästä, istuutui kultakasalle, painoi otsansa käsiin ja kyynärpääänsä polvia vasten ja tuijotti kumppaninsa muodottomaan, mutta yhä vielä värähtelevään ruumiiseen.

Chang-hi'n virnistys muistui hänen mieleensä. Painostava kipu alkoi tuntua kaulassakin ja kiihtyi vähitellen. Korkealla hänen päänsä päällä humisi leppoisa tuuli puiden latvoissa, ja tuntemattoman kukan valkeita terälehtiä varisi hämärässä hiljaa liihotellen maahan.

---

¹ Dajaakit = Borneon saaren alkuasukkaita (malaijilaista rotua).

Lentävä mies.

Kansatieteen tutkija katseli mieltänsä harvinaista linnun-sulkaa.

»Ette näyttänyt mielihyvällä luopuvan siitä», sanoi hän.

»Se on päälliköille pyhitetty esine», vastasi luutnantti, »samoin kuin keltainen silkki, kuten tunnettua, Kiinan keisarille».

Tiedemies ei vastannut. Hän vitkasteli. Sitten hän yhtäkkiä puhkesi puhumaan:

»Mistä ihmeestä on syntynyt tuo uskomaton juttu lentävästä miehestä, jota täällä kerrotaan?»

Luutnantti hymähti. »Mitä teille sitten on kerrottu?»

»Minä huomaan», sanoi tutkija, »että olette selvillä maineestanne».

Luutnantti pyöritti itselleen savukkeen.

»Kuulisin sen mielelläni kerran uudelleen», sanoi hän. »Mitä siitä tätä nykyä sanotaan?»

»Se on suunnattoman lapsellista», vastasi tiedemies harmistuneena. »Millä ilveellä olette saanut aikaan sellaisen tarinan itseltänne?»

Luutnantti ei vastannut, vaan heittäytyi yhä hymyillen selkäkenoon tuolissaan.

»Tässä minä istun», jatkoi tiedemies, »neljänsadan penikulman päässä matkani määrästä, ottaakseni selville mitä tämän kansan saduista on jäljellä, ja löydän vain toinen toistaan mahdollottomampia juttuja eräästä oljenvaaleasta, ihan nuoresta luutnantista: hän on haavoittumaton — hän voi hypätä elefantin yli — hän osaa lentää. Tämä viimeinen seikka on kovin pähkinä. Muuan vanha ukko kuvasi teidän siipiänne, kertoi, että niissä oli mustat sulat ja että ne olivat lähes muulin pituiset. Väitti nähneensä monta kertaa teidän liihottelevan kuutamossa kukkuloiden yli Shendu-maahan päin. — Tyhmyyksiä semmoiset jutut!»

Luutnantti nauroi iloisesti. »Lisää, lisää!» sanoi hän.

Tiedemies kertoi edelleen, kunnes väsyi.

»Sellaista pilaa olette tehnyt näistä yksinkertaisista vuoriston lapsista! Miten se on käynyt päinsä, mies?»

»Valitan suuresti», vastasi luutnantti, »mutta minut on siihen pakotettu. Toden totta pakotettu. Enkä minä siihen aikaan osan-

nut aavistaakaan, mitä kiinalaisten mielikuvitus tekisi jutusta. Puolustukseksi voin mainita, että ainoastaan varomattomuus, vaan ei suinkaan mikään ilkeys, saattoi minut korvaamaan kansan-sadun uudella sadulla. Mutta koska asia näyttää pahoittavan teidän mieltänne, koetan selittää sen teille.

»Se tapahtui viimeisen-edellisen Lushai-sotaretken aikana, ja päällikkö Walters luuli, että heimo, jonka luona te nyt kävitte, oli ystävällismielinen. Täysin luottaen kykyyni tulla omin neuvoin toimeen lähetti hän senvuoksi minut laaksoa ylös — neljatoista englannin-penikulmaa — antaen mukaani kolme derbyshireläistä¹ ja puolen tusinaa sepoy-sotilaita,² kaksi muulia ja siunauksensa, ottamaan selkoa asukasten mielialasta kylässä, missä te vastikään olette käynyt. Kymmenmiehinen joukko — kahta muulia lukuun-ottamatta — neljatoista penikulmaa ja sodan aikana! Tehän olette nähnyt tien?»

»Tien?» sanoi tutkimusmatkailija.

»Se on nyt parempi kuin silloin. Ylöspäin matkatessamme täytyi meidän sillä kohtaa, missä laakso kapenee, kahlata penikulma joessa, polvia myöten kuohuvassa vedessä, ja kivillä, jotka olivat liukkaat kuin jää. Sinne minulta putosi kiväärikin. Myöhemmin ovat intialaisemme louhineet kalliota dynamiitilla ja rakentaneet sen mukavan tien, jota te olette kulkenut. Alempana, siellä missä nuo korkeat kalliot ovat, täytyi meidän ehtimiseen, muistaakseni toistakymmentä kertaa muutaman penikulman matkalla, kulkea joen poikki.

»Varhain seuraavana aamuna saavuimme määräpaikkaan. Teidän tiedätte miten se sijaitsee, vuoren ulkonemalla suunnilleen niiden korkeiden kukkuloiden keskustassa. Ja kun huomasimme, miten kammottavan levollisena kylä lepäsi auringonpaisteessa, pysähdyimme tuumimaan.

»Silloin he lennättivät meitä vastaan kappaleen pronssisesta epäjumalankuvasta, ikäänkuin tervehdykseksi. Se vyöryi jyristen rinnettä alas, suhahti ohitseni tuuman verran olkapäästäni ja kaatoi toisen muulimme, joka kantoi muonavarojamme ja kapineitamme. En ole ikinä ennen enkä jälkeenpäin kuullut niin murhaavaa ryminää. Sitten huomasimme kylän ja itäisen kukkulan väli-

¹ Sotilaita Derbyshiren maakunnasta, pohjois-Englannista.

² Englannin armeijan intialaisia alkuasukas-sotilaita.

sellä kalliolla joukon miehiä, jotka pyssyillä varustettuina ja vuoristoviitat yllä liikkuiivat sinne tänne.

»'Käännös oikeaan', komensin minä, 'ei liika lähekkäin'. Miehet kääntyivät, ja me läksimme täyttä karkua laaksoa alas. Emme jääneet pelastamaan kuolleen muulimme kantamusta, mutta toisen muulin otimme ystävyystestä mukaamme — se kantoi minun teltaani ja muuta tavaraa.

»Niin päättyi tämä maineeton taistelu. Taakse katsoessani näin koko laakson vilisevän voittajia, jotka kirkuivat ja ammuskelivat. Mutta keneenkään ei sattunut. Nämä kiinalaiset eivät pyssyillään paljoa toimita, paitsi joskus väijyksistä ampuessaan. He istuvat tuntikausia tähdäten, pyssy kiven varassa, mutta kun he juoksusta ampuvat, tapahtuu se vain komean näön vuoksi. Hooker, eräs derbyshireläisistäni, piti itseään hyvänä ampujana. Kiertäessämme muuatta kallion kulmausta hän seisahtui koettaakseen onneaan, mutta ei saanut osumaan.

»En ole mikään Xenofon¹ kertoakseni pitkälti joukkoni peräytymisestä. Kahden ensi penikulman matkalla meidän täytyi kahdesti torjua viholliset vaihtamalla laukauksia heidän kanssaan, kun he tulivat liian lähelle. Mutta tämä oli verrattain yksitoikkoista työtä, kunnes saavuimme lähelle sitä paikkaa, missä vuoret lähestyvät jokea ja laakso kutistuu kuiluksi. Siellä näimme onneksi puolen tusinaa mustapäitä, jotka hiipivät viistoon kukkulan yli vasemmalla sivullamme, siis itäpuolella, ja kulkivat melkein samaa suuntaa kuin mekin.

»Silloin käskin pysähtyä. 'Katsokaa tuonne', sanoin Hookerille ja toisille englantilaisille osoittaen päitä; 'mitä nyt teemme?'

»'Kaula poikki, tai olen neekeri!' sanoi eräs heistä. 'Sehän meitäkin odottaa', tuumi toinen. 'Tunnethan kiinalaisen tavan, George?'

»'Siinä paikassa, missä joki kapenee, he voivat osata meihin jokaiseen 50 metrin päästä', sanoi Hooker. 'Eteenpäinmarssiminen on suorastaan itsemurhaa.'

»Minä katselin oikealla puolellemme olevaa kalliota. Alempana laaksossa se jyrkkeni, mutta näytti vielä tällä kohtaa nousta-valta. Ja kaikki kiinalaiset, jotka tähän asti olimme nähneet, olivat olleet joen toisella puolen.

¹ Kreikkalainen historioitsija.

»Joko se tie tahi seisahdus', arveli eräs intialaisistamme.

»Niinpä aloimme kavuta kallionrinnettä ylös. Siinä näytti olevan jonkinlainen polku, ja sitä me seurasimme. Heti ilmestyi ylemmänä laaksossa muutamia kiinalaisia näkyviin, ja minä kuulin laukauksia. Sitten näin, että eräs intialaisistamme istui maassa noin 30 metriä alapuolellamme. Hän oli istunut aivan hiljaa, nähtävästi jottei saattaisi meitä levottomiksi. Komensin taas pysähtymään. Käsikin Hookerin uudelleen koettaa ampumataitoaan, laskeusin itse alaspäin ja huomasin, että mies oli saanut kuulan sääreensä. Otin hänet syliini, kannoin muulin luo ja asetin hänet sen selkään, vaikka eläimellä jo ennestäänkin oli tarpeeksi kantamista teltassa ja muissa tavaroissa, joita emme olleet ehtineet riisua siltä. Tultuani miehen kanssa toisten luo näin Hookerin seisovan tyhjäksi ammuttu Martini-kivääri kädessään, irvistävän ja osoittavan liikkuamatonta mustaa täplää, joka näkyi laakson yläpäässä. Kaikki muut kiinalaiset olivat kadonneet kalliolohkareiden tai notkelman taa.

»Viisisataa metriä', sanoi Hooker, 'ei senttiäkään vajaa! Ja vannon, että ammuin miestä kalloon.'

»Minä käsikin häntä tekemään sen toistamiseen, ja sitten jatkoimme matkaamme. Mitä pitemmälle pääsimme, sitä jyrkemmäksi rinne tuli, ja polku, jota kuljimme, kapeni kapenemistaan. Lopulta oli pelkkää kalliota sekä ylä- että alapuolellamme. 'Tämä se on parasta tietä, mitä olen milloinkaan nähnyt Lushai-maassa', sanoin rohkaistakseni miehiäni, vaikka jo pelkäsin mitä tuleva oli. Ja kierrettyämme hetken kuluttua erään kallionkielekkeen jouduimmekin umpiperään, jyrkänteen reunalle. Vuoriharjanne loppui siihen.

»Oivallettuaan asian laidan alkoi eräs derbyshireläisistä kiroilla onnettomuuksia, joihin olimme joutuneet. Intialaiset pysyivät tyyninä. Hooker murisi, latasi kiväärinsä, kääntyi takaisin ja meni kallionkielekkeen taa.

»Kaksi intialaista auttoi toverinsa muulin selästä alas, ja sitten he alkoivat purkaa juhdan kuormaa.

»Päästyäni niin pitkälle, että saatoin katsella ympärilleni, tein sen huomion, ettei asemamme sentään ollut perin toivoton. Olimme vuoriharakkeella, joka saattoi leveimmältä kohdaltaan olla kymmenen metriä poikkimitaten. Yläpuolellamme kaartui kallio niin, että meitä oli mahdoton ampua ylhäältä päin, ja alapuolellamme oli sadan metrin korkeudelta miltei pystysuoraa kallioseiniä.

Jos asetuimme pitkäksemme, ei meitä syvänteestä voinut kukaan nähdä. Lähestyminen oli mahdollista vain äsken kulkemamme tien puolelta, ja siellä merkitsi yksi mies yhtä paljon kuin kokonainen joukko. Me olimme luonnon muodostamassa linnoituksessa; paha vain, ettei meillä ollut nälkää ja janoa vastaan muuta varastoa kuin yksi ainoa elävä muuli. Sitäpaitsi olimme enintään 7—8 penikulman etäisyydellä pääjoukostamme, ja sieltä tietysti lähetettäisiin etsijöitä päivän tai parin päästä, ellei meitä alkaisi kuulua takaisin.

»Noin vuorokauden kuluttua . . .»

Luutnantti keskeytti. »Oletteko koskaan tuntenut janoa, Graham?»

»En sillä lailla», vastasi tiedemies.

»Hm. Makasimme siellä koko päivän, yön ja seuraavan päivän saamatta suuhumme muuta kuin pari kastepisaraa, jotka puristimme vaatteistamme ja teltasta. Ja allamme virtasi joki kuohuen ja vaahdoten keskellä uomaa olevan kallion molemmin puolin. Sellaisia päiviä, jotka olivat niin vailla kaikkia tapahtumia, mutta samalla niin rikkaat tunteista, en ollut vielä siihen asti elänyt. Aurinko näytti silminnähtävästä liikkumisestaan huolimatta seisovan paikallaan niinkuin silloin, kun Joosua sen pysähdytti, ja se poltti kuin läheinen pätsi. Ensimmäisen päivän iltana sanoi eräs derbyshireläisistä jotakin — ei kukaan kuullut mitä — ja katosi kalliokulmakkeen taakse. Kuulimme laukauksia, ja kun Hooker kävi siellä katsomassa, oli mies poissa. Ja aamulla oli haavoittunut intialaisemme kuumeessa ja putosi tai hyppäsi jyrkänteeltä alas. Sitten ammuimme muulimme, ja pitipäs tietysti käydä niin, että sekin henkitoreissa nytkähdellessään putosi kallionreunalta syvyyteen jättäen jäljelle meidät kahdeksan miestä.

»Saatoimme nähdä intialaisen ruumiin alhaalla, pää vedessä. Se makasi suullaan ja, sikäli kuin minusta näytti, jotenkin ehyenä. Niin ahnaasti kuin kiinalaiset hänen päätänsä himoitsivatkin, oli heillä kuitenkin siksi paljon älyä, että antoivat hänen maata siinä, kunnes tuli pimeä.

»Ensin puhelimme siitä, mitä toiveita oli, että pääjoukkomme kuulisi ampumisen, ja arvailimme, joko siellä pian alettiin kaivata meitä. Illan tullen kävi keskustelu yhä kuivemmaksi ja harvasanaisemmaksi. Intialaiset pelasivat keskenään jotakin peliä pienillä kivillä ja sitten he kertoivat juttuja. Yö oli viileä. Toisena päi-

vänä ei kukaan enää puhunut. Huulemme olivat mustuneet, ja kurkkua poltti kuin tuleessa. Makailimme kallionreunalla ja tuijotimme toisiimme. Ehkä olikin parasta, että pidimme kukin ajatuksemme omana tietonamme. Toinen englantilaisista sotamiehistä alkoi kirjoitella savipiipun palasella kallioseinään jotakin jumalatonta pötyä viimeisestä tahdostaan, kunnes minä kielsin sen. Kun katsoin kallionreunalta laaksoon ja näin kuohuvan joen, teki melkein mieleni seurata intialaisemme esimerkkiä. Minusta näytti viehättävältä ja suloiselta mennä suhista ilman läpi, tietäen perillä saavansa kulauksen vettä — tai ainakin pääsevänsä janosta ainiaaksi. Mutta oikeaan aikaan tulin ajatelleeksi, että olin komentoa pitävä upseeri ja että velvollisuuteni oli näyttää hyvää esimerkkiä, ja se pidatti minut tyhmyyksistä.

»Tuo ajatus jätti kuitenkin aivoihini erään suunnitelman. Nousin ja aloin tarkastella telttani ja sen kangasta ja ihmettelin, etten ollut ennen sitä hoksannut. Sitten silmäsin vielä kerran kallionreunalta alas. Tällä kertaa korkeus näytti minusta suuremmalta ja kuolleena makaavan sotamiehen asento tuskallisemmalta. Mutta kävi miten kävi, yrittää piti! Lyhyesti sanoen: aioin käyttää telttaa laskuvarjona.

»Leikkasin telttakankaasta melko suuren ympyrän, noin kolme kertaa niin suuren kuin tämä pöytäliina, parsin keskellä olevan reiän, solmin reunan ympäri kahdeksan nuoraa, jotka yhtyivät toisesta päästään ja siten auttoivat laskinvarjon muodostumista. Miehet loikoivat ympärillä katsellen puuhaani, jota he näyttivät pitävän jonakin uudenlaisena mielenhäiriönä. Sitten selitin aikeeni brittiläisille sotamiehille, ja heti kun yö oli seurannut lyhyttä hämärän hetkeä, ryhdyin tuumasta toimeen. Molemmat miehet pitelivät laitettani koholla, ja minä otin niin pitkän vauhdin kuin kävi päinsä. Ilma täytti kankaan ikäänkuin purjeen, mutta kallionreunalla — se on tunnustettava — minut valtasi pelko ja pysähdyin äkkiä.

»Hetä seisahduttuani häpesin — tällainenhan olisi voinut sattua taistelussakin rintaman edessä —, menin takaisin ja otin uuden vauhdin. Tällä kertaa hyppäsin — tykyttävin sydämin, kuten muistan — suoraan ilmaan, ja suuri valkea purje pullistui yläpuolellani.

»Minusta tuntui kestävänsä kauan, ennenkuin laskuvarjo alkoi kannattaa. Ensin se yritti kallistua sivulle. Sitten huomasin, miten kallioseinä vieressäni syöksyi ylöspäin, kun taas itse tun-

nuin olevan liikkumattomana. Sitten silmäsin alaspäin ja näin pimeässä joen ja kuolleen intialaisen kiitävän vastaani. Mutta erotin myös kolme kiinalaista, jotka kauhuissaan tuijottivat ylöspäin minuun, ja näin lisäksi, että intialainen oli päätön. Silloin olisin mielelläni kääntynyt takaisin.

»Seuraavassa tuokiossa oli saappaani terä yhden kiinalaisen suussa, ja samassa silmänräpäyksessä hän ja minä makasimme päällekkäin maassa, purjekankaan peittäessä meidät alleen. Luulen, että murskasin hänen kallonsa saappaani korolla. En odottanut muuta, kuin että hänen toverinsa vuorostaan iskisivät minun pääni mäsäksi; mutta nuo pakana raukat eivät olleet koskaan kuulleet laskuvarjosta mitään ja pötkivät heti pakoon.

»Vapautin itseni telttakankaan sokkeloista ja kiinalaisen ruumiista ja katsoin ympärilleni. Noin kymmenen askelen päässä virui intialaisen pää tuijottaen kuutamoon. Sitten huomasin veden ja menin juomaan. Ympärillä oli hiljaista; kuului vain pakenevien kiinalaisten juoksu, heikko huuto ylhäältä ja veden solina. Juotuani kylliksi läksin heti matkalle jokivartta alaspäin.

»Ja siihen loppuu selitys lentävän miehen tarinan synnystä. En tavannut ainoatakaan ihmistä tuolla kahdeksan penikulman taivallella. Saavuin Waltersin leirille kymmenen tienoissa, ja etuvartija pötkö oli niin typerä, että laukaisi pyssynsä minua kohden, kun astuin pimeästä esiin. Niin pian kuin Waltersin paksu kallo oli tajunnut kertomukseni, lähti viisikymmentä miestä matkalle laaksoa ylöspäin karkoittamaan kiinalaisia ja noutamaan miehiämme. Itse en lähtenyt mukaan; minulla oli täysi työ janoni sammuttamisessa.

»Te olette kuullut, minkä jutun kiinalaiset ovat seikkailustani tekaisseet. Muulin pituiset siivet! Ja mustat sulat! Lystikäs luutnanttilintu! Niin, niin!»

Luutnantin mieli viivähti hetkisen menneissä asioissa. Hänen kasvonsa olivat iloiset. Sitten hän jatkoi:

»Tuskin uskotte, kun sanon, mutta perille saapuessaan miehet näkivät, että kaksi muuta intialaista oli hypännyt kallion reunalta alas.»

»Ja muut voivat hyvin?» kysyi tutkimusmatkailija.

»Niin», vastasi luutnantti, »muut voivat hyvin, tietysti lukuunottamatta tuntuvaa janon vaivaa.»

Ja sitä muistellen hän kaatoi lasiinsa viskyä ja soodavettä.

Æpyornis-saari.¹

Arpinaamainen mies kumartui pöydän yli ja katseli kukkimppuani.

»Kämmekkäisiäkö?» kysyi hän.

»Muutamia», vastasin minä.

»Tikankonttia»², arveli hän.

»Enimmäkseen», sanoin minä.

»Tuskin mitään uutta sentään! Minä tutkin nämä saaret viisi- tai kuusikolmatta vuotta sitten. Jos löydätte täältä jotakin uutta, niin se on sitten a i v a n uutta. Minä en jättänyt paljoa.»

»En ole mikään kokoilija», sanoin.

»Olin silloin nuori», jatkoi hän. »Taivas, miten minä lensin! Olin kaksi vuotta Itä-Intiassa ja seitsemän vuotta Brasiliassa. Sit- ten läksin Madagaskarille.»

»Tunnen pari tutkijaa nimeltä», sanoin, kun huomasin kerto- muksen olevan tulossa. »Kenelle te silloin keräilitte?»

»Dawsonille. Oletteko koskaan kuullut Butcherista puhuttavan?»

»Butcher — Butcher?» Nimi tuntui tutulta. Sitten muistin oikeusjutun, B u t c h e r k a n t a j a n a D a w s o n i a v a s - t a a n.

»Mitä!» sanoin. »Tekö olette se mies, joka haastoi toiminimen oikeuteen vastaamaan suorittamattomasta neljän vuoden pal- kasta! — Olitte joutunut autiolle saarelle . . .»

»Palvelijanne», sanoi arpinaamainen mies kumartaen, »olen juuri sama mies. Merkillinen tapaus, eikö totta? Siellä minä istuin saarella kooten pientä omaisuutta; työtä ei mitään, eikä toimi- nimellä pienintäkään mahdollisuutta irtisanoa minua. Se huvitti minua monesti, kun sitä ajattelin istuessani saarella. Tein laskel- mia — suuria laskelmia — koko saaren täyteen, korukirjaimilla.»

»Miten se kävikään?» sanoin minä. »En enää oikein muista asiaa.»

»No . . . Tiedätkö mikä Æpyornis on? Oletteko kuullut sel- laisesta?»

¹ Æpyornis (lue epyórnis) = sukupuuttoon kuollut jättiläislintu, jonka muna on noin 8 litraa vetävä. Sen jäännöksiä on tavattu Madagaskarin saarella.

² Tikankontti (Cypripedium calceolus) = kämmekkäisiin eli orkideoihin kuuluva yrtti.

»Hiukan. Andrews kertoi minulle uudesta lintulajista, jota oli tutkinut jo kuukauden päivät. Juuri ennen lähtöäni. Sillä kuuluu olleen lähes metrin pituiset lonkkaluut. On kai ollut hirvittävä peto.»

»Eipä ihme», vastasi arpinaamainen mies. »Se oli peto. 'Tuhannen ja yhden yön' rook-lintu oli juuri siitä johtunut satu. Mutta milloin nuo luut löydettiin?»

»Muistaakseni kolme tai neljä vuotta sitten — vuonna 1891, ellen erehdy. Kuinka niin?»

»Kuinkako niin? Koska itse ne löysin — hitto vie — ja siitä on lähes kaksikymmentä vuotta. Ellei Dawson tyhmyydessään olisi ruvennut rettelöimään palkan tautta, niin mitkä loistavat kaupat liike olisi voinut tehdä! . . . Minkä minä sille mahdoin, että se pahuksen vene läksi karkuun!»

Hän oli hetkisen vaiti. »Oletan, että paikka, mistä uusi luu löydettiin, on sama. Eräs suon tapainen noin 160 kilometriä Antananarivon¹ pohjoispuolella. Tunnetteko sen ehkä? Sinne päästäkseen täytyy kulkea rannikkoa pitkin veneissä. Ettekö muista?»

»En. Mutta muistaakseni Andrews mainitsi jostakin suosta.»

»Sama se kai on. Itärannalla. Ja siinä on vedessä jotakin, joka ehkäisee mätänemisen. Se haisee kreosootilta. Se muistutti minulle Trinidadia.»

»Löysittekö munia?»

»Löysin, ja muutamat niistä olivat yli puolentoista jalan pituisia. Miltei sattumalta ne löysin. Olimme munia etsimässä, minä ja kaksi neekeriä, tuollaisessa kummallisesti kokoonkyhätysssä veneessä, ja samalla kertaa löysin luutkin. Meillä oli mukanaamme teltta ja neljän päivän muona, ja pystytimme leirin erääseen kova-pohjaisempaan paikkaan. Kun sitä muistelen, tuntuu vieläkin nenässäni merkillinen tervamainen haju. Työ ei ollut leikintekoa. Kuten tiedätte, tutkitaan pohjaliejua rautaisella haralla. Munat siinä tavallisesti särkyvät. Tahtoisin tietää, kauanko siitä on, kun näitä jättiläislintuja on todella elänyt. Lähetyssaarnaajat kertovat, että alkuasukkailla on taruja siitä, milloin ne elivät, mutta itse en ole sattunut koskaan kuulemaan niitä. Mutta munat, jotka löysimme, olivat tuoreita kuin vastamunitut. Ihan tuoreita! Kun

¹ Antananarivo = Madagaskarin pääkaupunki.

veimme niitä veneeseemme, pudotti toinen neekeri yhden niistä kalliolle, jolloin se särkyi. Annoin lurjukselle aimo selkäsaunan. Hän sanoi, että tuhatjalkainen oli puraissut häntä. Mutta koetan pysyä asiassa. Muna maistui hyvältä, ikäänkuin olisi ollut vastikään munnittu, ei haissut ollenkaan, ja kuitenkin oli emo kuollut jo ehkä kolme-, neljäsataa vuotta sitten! No niin. Olimme koko päivän puuhanneet liejussa saadaksemme munat ehyinä talteen, ja olimme mustanharmaan lian peitossa, ja minä olin tietysti äkäinen. Mikäli tiedän, olivat ne ainoat munat, mitä sieltä on saatu ehyinä, eivätkä ne olleet edes puhjenneet. Myöhemmin olen tarkastellut Lontoon luonnonhistoriallisessa museossa olevia; kaikki ne olivat puhjenneita ja palasista kokoonliitettyjä kuin mosaiikki, ja osia puuttui kokonaan. Minun löytämäni olivat täydelliset, ja aioin palattuani hämmästyttää niillä maailmaa. Tietysti olin kiukuissani tuolle neekeritolvanalle, joka viheliäisen hyönteisenpiston tähden teki tyhjäksi kolmen tunnin työn. Annoin hänelle selkään että mäiky.

Arpinaamainen mies veti taskustaan savipiipun. Ojensin hänelle tupakkamassini. Hän täytti piippunsa hajamielisesti.

»Miten niiden muiden kävi?» kysyin. »Toitteko ne ehyinä koitiin? En enää oikein muista...»

»Siinäpä tulee jutun merkillisin osa. Minulla oli vielä jäljellä kolme muna, kaikki aivan tuoreita. Panimme ne veneeseen, ja sitten menin telttani luo keittämään kahvia. Molemmat pakanat jätin rannalle; toinen niistä ulisi lapsellisesti saamansa hyönteisenpiston tähden, ja toinen säesti häntä. Ei juolahtanut mieleenikään, että nuo heittiöt käyttäisivät hyväkseen omituista asemaani ja tekisivät minulle semmoisen kepposen. Mutta arvelen, että hyönteisenpisto ja minulta saatu selkäsauna tekivät miehen vihaiseksi ja että hän sai toisenkin yllätetyksi tuumaan.

»Muistan, miten istuin rauhassa tupakoiden, veden kiehuessa väkiviinakeittiöllä, jonka tavallisesti aina otin mukaani tällaisille retkille. Ihailin suota auringonlaskussa. Kaikki oli mustaa ja veripunaista, viirullista, — ihmeellinen näky. Ja etäämpänä maa yleni harmaiksi, utuisiksi kukkuloiksi, ja niiden takainen taivas oli punainen kuin sulatusuunin kita. Ja viidenkymmenen metrin päässä selkäni takana nuo kirottut pakanat — välittämättä illan ihmeellisestä rauhasta — istuivat tuumimassa, miten lähtisivät veneellä tiehensä ja jättäisivät minut yksikseni kolmen päivän

muonan ja liinateltan seuraan, ilman juomista, lukuunottamatta pientä vesinassakkaa. Kuulin jotakin huudontapaista takaapäin, ja siellä he jo olivat kanootissaan — veneeksi sitä tuskin kävi sanominen — parinkymmenen metrin päässä rannasta. Älysin paikalla mitä oli tekeillä. Kiväärini oli teltassa, ja sitäpaitsi siinä ei ollut luoteja, vaan pelkkiä lintuhauleja. Sen ne riivatut tiesivät. Mutta taskussani oli pieni revolveri, ja sen vedin esille juostessani rantaan.

»Tulkaa takaisin!» karjuin minä revolveri ojossa. He vastasivat minulle jotakin, ja se roikale, joka oli munan särkenyt, irvisti. Minä tähtäsin toista, sillä hän oli terve ja souti venettä, mutta ammuin harhaan. He nauroivat. Minä en kuitenkaan vielä antanut perään. Tiesin, että tässä oli pysyttävä kylmäverisenä, tähtäsin uudelleen, ja mies hypähti pystyyn, kun kuula sattui häneen. Tällä kertaa hän ei nauranut. Kolmannella laukauksella osasin häntä päähän, ja hän suistui laidan yli veteen vieden airon muassaan. Se oli harvinaisen onnistunut laukaus revolverilla. Luulen, että välimatkaa oli 50 metriä. Mies upposi heti. En tiedä, oliko hän hukuessaan jo kuollut vaiko vain tainnoksissa. Sitten huusin toista miestä palaamaan, mutta hän kyyristyi veneen pohjalle eikä vastannut. Laukaisin jäljellä olevat panokset hänen peräänsä, mutta osaamatta.

»Olin täysin neuvoton, saatte uskoa. Siinä nyt seisoin mustalla rannalla, takanani alava suo, edessäni aava, päivänlaskun jälkeen kylmyyttä huokuva meri ja lisäksi tuo musta vene, joka ajautui yhä kauemmaksi ulapalle. Sanon teille, että sillä hetkellä kirosin perusteellisesti Dawsonit ja Jamrochit ja museot ja kaiken, mitä niihin kuuluu. Ärjyin neekerin perään manaten häntä tulemaan takaisin, kunnes ääneni sortui.

»Minulle ei jäänyt muuta neuvoksi kuin lähteä uimalla häntä tavoittamaan ja panna itseni alttiiksi haikalojen hyökkäyksille. Avasin linkkuveitseni, otin sen hampaisiini, riisuin vaatteeni ja kahlasin veteen. Kadotin veneen näkyvistäni, mutta lähdin uimaan sitä suuntaa, missä tiesin sen olevan. Toivoin, että neekeri oli liian tyhmä venettä ohjaamaan, ja arvelin sen jatkavan kulkuansa entiseen suuntaan. Pian näinkin sen taivaanrannalla lounaassa päin. Hämärän aika oli mennyt, tuli yö. Tähdet alkoivat häämöttää sinen läpi. Minä uida huhdoin kuin kilpaa, vaikka käsiä ja jalkoja alkoi pakottaa.

»Lopulta sen saavutin, kun kaikki tähdet jo tuikkivat taivaalla. Kun tuli pimeä, näin vedessä jos jonkinlaista kiiltävää — merisäihky, tiedättehän. Monta kertaa päätäni huimasi. Tuskin tiesin mikä oli tähtiä, mikä merisäihkyä, tai uinko selälläni vai vatsallani. Vene oli musta kuin yö, ja vesi loiskui sen laitoja vasten kuin sulana läikkyyvä tuli. Sisään kavutessani olin tietysti varovainen. Minua huoletti, mitä mies aikoi ensiksi tehdä. Hän näytti makaavan kyyristyneenä veneen perässä; kokka oli koholla vedestä. Ajautuessaan alus kääntelee hiljalleen — se oli kuin jonkinlaista valssia, tiedättökös. Uin kokkapuolelle, vedin sen alas ja odotin, että mies heräisi. Sitten kapusin laidan yli sisään, veitsi kädessä, valmiina ottamaan vastaan hyökkäyksen. Mutta mies ei liikahtanut. Siinä minä sitten istuin pienen veneen kokassa ajalehtien tyvenellä, fosforisäihkyisellä ulapalla, ylläni taivaan kirkkaat tähdet, odottaen mitä tapahtuman piti.

»Joltisenkin ajan kuluttua huusin hänen nimeään, mutta hän ei vastannut. Olin liian väsynyt uskaltaakseni lähestyä häntä. Siinä me sitten istuimme molemmat. Minä taisin pari kertaa torkahtaa. Aamun sarastaessa näin, että hän oli kuollut, turvonnut ja punainen. Löydetyt kolme munaa ja luut olivat keskellä venettä pohjalla; vesitynnyri, kahvirasia ja hiukan keksileivoksia, käärittyinä vanhaan kapkaupunkilaiseen sanomalehteen, olivat vainajan jalkain juuressa ja polttoväkiviinaa sisältävä astia hänen allansa. Airoa ei ollut eikä mitään muutakaan kapinetta, jota olisi voinut käyttää soutimena, lukuunottamatta väkiviina-astiaa. Päätin siis ajalehtia edelleen, kunnes minut korjattaisiin jonnekin. Toimitin laillisen tutkinnan, totesin, että neekerin kuoleman syynä oli ollut käärmeen, skorpionin tai tuhatjalkaisen purema, ja vieritin ruumiin mereen.

»Sitten ryyppäsin hieman vettä ja söin jonkun keksin. Luulen, että kun istuu niin matalalla kuin minä silloin, ei näe pitkälle; ainakin Madagaskar oli hävinnyt näkyvistäni, eikä muustakaan maasta näkynyt jälkeäkään. Lounaan kulmalla näin purjeen — laiva näytti kuunarilta, mutta sen runko ei tullut näkyviin. Pian oli aurinko ylhäällä taivaanlaella ja alkoi paahtaa kovasti. Varjele sitä kuumuutta, minulla aivot melkein kiehuivat! Koetin pistää pääni veteen, mutta hetken kuluttua osui silmäni Kapkaupungin Argus-lehteen; asetuin pitkäksi veneen pohjalle ja levitin lehden päälleni. Miten ihania tuollaiset sanomalehdet saattavat olla!

En ole koskaan lukenut sellaista kokonaan, mutta mihin kaikkeen ihminen ryhtyykään ollessaan niin yksin kuin minä silloin! Luulakseni luin tuon siunatun lehden kaksikymmentä kertaa alusta loppuun. Terva kärysi kuumuudesta veneen syrjissä ja muodosti suuria kuplia.

»Kymmenen päivää minä ajelehdin», jatkoi kertoja. »Se tuntuu vähältä, kun sen näin vain sanoo, eikö totta? Jokainen päivä oli edellisensä kaltainen. Tähystystä en toimmittanut, paitsi aamuin ja illoin — niin helvetillinen oli kuumuus. Kolmena ensi päivänä en nähnyt yhtään purjehtijaa, ja ne, jotka sittemmin näin, eivät huanneet minua. Noin kuudentena yönä eräs laiva kulki ohitseni tuskin puolen englannin-penikulman päässä, täysin valaistuna, ikäänkuin suuri tulinen kärpänen. Kannelta kuului soittoa. Nousin pystyyn ja huusin minkä jaksoin. Toisena päivänä rikoin yhden æpyornis-munista, irroitin kuoren sen toisesta päästä pala palalta, maistoin sisällystä ja tulin iloiseksi huomattessani, että se kelpasi syötäväksi. Hiukan väkevää se oli — en sano pilaantunutta — suunnilleen ankanmunan makuista. Siinä oli eräänlainen pyöreä täplä ruskuaisen syrjässä, noin kuusi tuumaa läpimitaten, ja siinä näkyi veriviiruja ja valkoinen kohta ikäänkuin sisälle vievänä johtimena, ja se tuntui minusta omituiselta. Mutta en silloin vielä ymmärtänyt, mitä se merkitsi, enkä ollut siinä asemassa, että olisin voinut liiaksi valikoida ruokia. Munassa riitti syötävää kolmeksi päiväksi; lisäksi söin hiukan keksiä ja ryyppäsin vettä. Pureskelin kahvipapujakin — virkistävää ainetta. Toisen munan rikoin kahdeksantena päivänä — ja olin lentää selälleni kauhistuksesta.»

Kertoja oli hetkisen vaiti.

»Niin», jatkoi hän, »se oli kehittymistilassa. Teidän on luultavasti vaikea uskoa sitä. Vaikeaa se oli itsellenikin, vaikka näin sen kumman omilla silmilläni. Kolme-, neljäsataa vuotta oli muna ehkä maannut kylmässä, mustassa liejussa. Mutta erehtyminen oli mahdotonta. Siinä oli edessäni poikasen alku paksuine päineen, kyyryselkineen, sydän sykkien kurkun alla; ruskuainen oli kutistunut kokoon, ja kuoren sisäpuolella oli suuria kalvoja. Olin keskellä Intian valtamerä pienessä vene-pahasessa ja haudotin suurimman sukupuuttoon kuolleen jättiläislinnun munaa. Olisipa ukko Dawson tiennyt! Se olisi toden totta vastannut neljän vuoden palkkaa! Vai mitä arvelette?

»Minun täytyi kuitenkin syödä tarkoin suuhuni koko tuo kallisarvoinen kappale, ennenkuin korallisaari tuli näkyviin, ja monet palaset maistuivat hiton pahalta. Kolmannen munan jätin koskematta. Tarkastin sitä valoa vasten, mutta kuori oli niin paksu, ettei sen läpi saattanut havaita, mitä sisällä tapahtui, ja vaikka kuvittelinkin kuulevani veren sykintää, saattoi se yhtä hyvin olla omien korvieni suhinaa, kuten voi kuulla esimerkiksi jos panee merisimpukan kuoren korvaansa vasten.

»Sitten tuli saari, atolli.¹ Tuli niin sanoakseni yhtäkkiä näkyviin aivan lähelläni auringon noustessa. Ajauduin suoraan sitä kohden, kunnes olin enää vajaan kilometrin päässä siitä, mutta sitten virta teki mutkan ja minun täytyi soutaa voimaini takaa käsilläni ja jättiläismunan kuorenpalasilla päästäkseni riutalle. Ja lopulta se onnistuikin. Saari oli, kuten kaikki nämä pienet atollit, tuskin neljä englannin-penikulmaa ympärimitaten; siinä oli lähde ja muutamia puita, ja laguunissa vilisi kaloja. Munan kannoin maalle ja asetin sen hyvään paikkaan nousuvesirajan yläpuolelle auringonpaisteeseen, missä sillä oli paras tilaisuus hautua, ja veneen vedin kauas kuivalle; sitten läksin retkeilylle katselemaan uutta asuinpaikkaani. Kumma, kuinka ikävä tuollainen korallisaari voi olla! Niin pian kuin olin löytänyt lähteen, oli kaikki mielenkiintoni mennyttä. Poikasena olin kuvitellut, ettei mikään olisi haus Kempaa ja jännittävämpää kuin olla ja elää kuten Robinson Crusoe; mutta tämä paikka oli yksitoikkoinen kuin postilla. Vaelsin saaren ristiin-rastiin, löysin syötävää ja mietiskelin. Mutta suoraan sanoen, ennenkuin ensimmäinen päivä oli lopussa, tuntui minusta oloni kuolettavan ikävältä. Minulla oli kuitenkin aikamoinen onni — samana päivänä, jona astuin saarelle, tapahtui säänmuutos. Raivoisa ukonilma kulki ohitse pohjoispuolelta koskettaen siivellään saartani, ja yöllä puhkesi myrsky ja rankkasade. Jos olisin vielä ollut merellä, ei mikään olisi tällaisessa rajuilmassa voinut estää venettäni kaatumasta.

»Minä nukuin veneen alla, ja muna oli onneksi hiekassa ylempänä rannalla. Ensimmäinen asia, minkä muistan, oli rysähdys, ikäänkuin sadoittain pieniä kiviä olisi sattunut veneeseeni, ja vesiryöppy, joka syöksyi ylitseni. Olin uneksinut Antananarivosta, kavahdin

¹ Atolli = kehänmuotoinen koralliriutta; sen keskellä on järvi eli laguuni, johon tavallisesti johtaa merestä salmi.

pystyy ja huusin palvelijatartani saadakseni tietää mitä oli tekeillä ja hapuilin sivultani tuolia, jolla tulitikut tavallisesti olivat. Sitten muistin missä olin. Tuolla vyöryivät säkenöivät aallot ikäänkuin tahtoen niellä minut, ja muuten oli ympärilläni pilkkopimeä. Ilmassa viuhui ja vonkui kamalasti. Pilvet näyttivät riippuvan ihan pääni päällä, ja vettä satoi kuin saavista kaataen. Suuri aalto tuli vyöryen minua kohden kuin tulinen, sähisevä käärme, ja minä hyppäsin pystyyn. Samassa muistin veneen ja juoksin rantaan, kun vesi sihisten virtasi takaisin, mutta alus oli kadonnut. Sitten johtui mieleeni muna, ja hapuilemalla löysin paikan, missä se oli. Siellä oli kaikki kunnossa; raivokkaimmatkaan aallot eivät ylettäneet munaan saakka, ja minä asetuin siis sen kumppaniksi. Voi taivas sellaista hirvittävää yötä!

»Myrsky tyyntyi ennen aamun tuloa. Taivaalla ei näkynyt päiväkoitteessa pilvenhattaraakaan. Pitkin rantoja makasi hajallaan laudanpalasia — veneeni surulliset jäännökset. Tämä antoi minulle kuitenkin jotakin tehtävää; käyttäen hyväkseni kahta vierekkäin kasvavaa puuta kyhäsin itselleni veneen pirstaleista jonkinlaisen majan. Ja päivällä poikanen tuli munasta. Tuli kuin tulikin, herra, juuri kun paraikaa vetelin päivällisuntani muna päänaluksena. Kuulin äänen ja tunsin sysäyksen — munan toinen pää oli puhki, ja lystikäs pieni ruskea linnunpää pisti esiin. 'Hih-hei', sanoin minä, 'terve tuloa tähän maailmaan!' Ja hiukan räpyteltyään se pääsi kuoresta ulos.

»Se oli aluksi pikkuinen, lystikäs olento, kooltaan kuin pieni kana — muuten tavallisten linnunpoikasten näköinen, paitsi että oli suurempi. Sen höyhenpuku oli väriltään likaisenruskea, tai oikeita höyheniä sillä tuskin oli, ennemmin untuvamaisia karvoja. Olin sanomattoman iloinen siitä. Sillä sen minä teille sanon, ettei Robinson Crusoe puhu lähimainkaan tarpeeksi yksinäisyydestään. Tässä oli nyt hupainen seuranpitäjä. Se katseli minua, vilkutti silmiään kuin kana, piipitti ja alkoi heti nokkia, ikäänkuin sellainen asia, että se oli tullut munasta muutamia satoja vuosia liian myöhään, ei merkitsisi kerrassaan mitään. 'Hauska nähdä sinua, Perjantai!' sanoin minä; sillä heti kun olin veneessä huomannut, että muna oli kehittymistilassa, oli mielestäni päätetty asia, että nimitän sen Perjantaiksi, jos se joskus pääsee munasta. Olin hieman huolissani pienokaisen ravinnon tähden ja annoin sille heti palasen raakaa

kalaa. Se söi sen ja avasi nokkansa tahtoen lisää. Minä tulin tästä hyvin iloiseksi, sillä nykyisissä oloissa minun olisi lopulta täytynyt syödä se, jos se olisi näyttäytynyt liian vaateliaksi ja valikoitsevaksi.

»Saatte todella ihmetellä, kun kuulette, mikä merkillisen huvittava lintu tämä æpyornis-poikanen oli. Alusta alkaen se seurasi minua kaikkialle. Sen oli tapana seisoa vieressäni ja katsella, kun kalastelin laguunin rannalla, päästäkseen kanssani saaliinjaolle. Se oli ymmärtäväinenkin. Rannoilla makaili inhottavia vihreitä, nystermäisiä eläviä, näöltään kuin pieniä säilyke-kurkkuja, ja kerran se koetti syödä sellaisen, mutta sylki sen takaisin suustaan eikä sittemmin enää katsahnutkaan niihin.

»Ja se kasvoi kasvamistaan. Ihan sen saattoi silmin nähdä. Ja kun en ole koskaan ollut mikään seuramies, sopi sen tyyni, ystävällinen olemus minulle erinomaisesti. Lähes kaksi vuotta elimme saarella mahdollisimman onnellisina. Minulla ei ollut mitään rahahuolia, sillä tiesin, että palkkani kasvoi Dawsonilla yhä suuremmaksi saatavaksi. Silloin tällöin näimme jonkun purjeen, mutta meidän luoksemme se ei tullut. Minä huvittelin koristelemalla saarta kuvioilla, joita kyhäsin meritähdistä ja erilaisista kirjavista näkinkengistä. Pitkin koko atollia sommittelin moneen paikkaan nimen ÆPYORNIS-SAARI sekä kaikenlaisia matemaattisia laskuja ja merkkejä suurilla kirjaimilla. Ja väliajoilla loikoilin maassa katsellen lintua, joka tepasteli ympärilläni ja kasvoi kasvamistaan, ja tuumiskelin, miten kerran maailmassa, jos pääsen saaresta pois, ansaitsen elatukseni näyttelemällä lintuani. Ensimmäisen sulkasatonsa jälkeen se kaunistui, sai harjan ja sinisen kaularöyhön ja joukon vihreitä pyrstösulkia. Ja sitten tuumiskelin, tokko Dawsonilla oli mitään laillista oikeutta lintuun. Myrskysäillä ja sadeaikana loikoilimme majassa, jonka olin kyhännyt vanhasta veneestä, ja minä juttelin sille valeita kotoisista ystäväistäni. Ja myrskyn jälkeen läksimme kiertämään saarta nähdäksemme, oliko meri tuonut rannalle mitään kaluksi kelpaavaa. Se oli kuin idylliä, saatte uskoa. Olisipa minulla vielä ollut hiukan tupakkaa, niin olisin elänyt kuin taivaassa.

»Mutta toisen vuoden lopulla pikku paratiisimme rauha häiriytyi. Perjantai oli silloin maasta nokaan päähän mitattuna noin neljätöistä jalkaa korkea; sillä oli iso, leveä pää kuin kuokan terä, kaksi suurta

ruskeaa, keltareunaista silmää, jotka olivat eteenpäin kuten ihmisellä, eivät sivuille niinkuin kanalla. Sen höyhenpuku oli kaunis — ei tuollainen puolittainen surupuku niinkun teikäläisellä kamelikurjella, vaan sekä väriltään että laadultaan enemmän kasuaaria¹ muistuttava. Siihen aikaan se alkoi nostella harjaansa minulle, pöyhistelä ja yleensä osoittaa epämiellyttävän luonteenlaadun merkkejä.

»Vihdoin tuli aika, jolloin kalansaaliskävi huonoksi, ja lintu alkoi silmäänpistävän epäilyttävällä tavalla tepastella ympärilläni. Arvelin, että se oli syönyt merikurkkuja tai muuta sellaista, mutta sen tyytymättömyys oli todella vakavaa laatua. Minunkin oli nälkä, ja kun vihdoin olin saanut kalan maalle, aioin pitää sen itse. Kärsivällisyys oli sinä aamuna lyhyt molemmiin puolin. Lintu sieppasi kalan nokkaansa, ja minä sivalsin sitä päähän, jotta se hellittäisi saaliinsa. Mutta silloin se hyökkäsi kimppuuni, peijakas!

»Ja tämän siltä sain naamaani», sanoi mies osoittaen arpea. »Sitten se töytäisi minut kumoon. Tuntui aivan kuin kuormahevonen olisi potkaissut takajaloillaan. Minä nousin pystyyn, ja kun näin, ettei se vielä ottanut talttuakseen, panin käsivarteni ristiin kasvojeni eteen ja ryntäsin täyttä vauhtia sen kimppuun. Mutta se liikkui luisevilla jaloillaan nopeammin kuin juoksijahevonen eikä lakannut antamasta minulle vasaraniskun kaltaisia potkuja ja sohimasta päätäni kuokkanokallaan. Pääsin laguunin rantaan ja syöksyin veteen kaulaa myöten. Se jäi veden ääreen seisomaan, sillä se vihasi jalkojensa kastumista, ja sitten se alkoi rääkyä kuin kalkkunakukko, mutta paljon römeämmin, ja tepasteli rannalla edestakaisin. Minun täytyy myöntää, että tunsin itseni sangen pieneksi, kun siinä neuvottomana katselin, miten tuo siunattu kivikauden olento herrasteli rannalla. Päästäni ja kasvoistani vuoti veri, ja ruumiini oli ylt'yleensä täynnä kuhmuja.

»Päätin uida viistoon laguunin poikki ja jättää linnun hetkeksi yksin, kunnes selkkaus unohtuisi. Kiipesin korkeimpaan palmuun ja istuin siellä miettien kaikkea, mitä oli tapahtunut. En luule, että minua mikään on koskaan niin syvästi loukannut kuin tuon linnun käytös, sen töykeä kiittämättömyys. Minähän olin ollut sille enemmän kuin veli, olin sen haudottanut ulos kuoresta ja kas-

¹ Kasuaarit ovat austraaliaisia strutsi-lintuja.

vattanut sen. Suuri, kamala, muinaisaikainen lintu! Ja minä ihmisolento — menneiden aikakausien sivistyksen perillinen j. n. e.

»Vähän ajan kuluttua uskoin jo, että lintu itsekkin näki asiat samassa valossa ja katui käytöstään. Ajattelin, että jahka ongin sievän pienen kalan ja ikäänkuin sattumalta menen ja annan sen sille, niin se tulee järkiinsä. Kesti jonkun aikaa, ennenkuin opin tietämään, kuinka leppymätön ja kiittämätön tuollainen sukupuuttoon kuollut lintu voi olla. Sulaa ilkeyttä täynnä!

»En tahdo kertoa teille kaikista niistä pikku juonista, joilla yritin saattaa lintua järkiinsä. Se on suorastaan mahdotonta. Vieläkin poskeni punastuvat häpeästä, kun ajattelen mitä tölmäyksiä ja potkuja sain tuolta peijakkaan ihme-otukselta. Koetin väkivaltaa. Kivittelin sitä turvallisen välimatkan päästä korallipalassilla, mutta se vain nieli ne. Tähtäsin siihen veitselläni ja olin vähällä kadottaa sen, vaikka se olikin liian paksu linnun nieltäväksi. Koetin lannistaa sen nälällä ja lakkasin kalastamasta, mutta se nokki pakoveden aikana matoja rannalta ja elätti itsensä niillä niin hyvin kuin taisi. Puolet ajastani vietin laguunissa, kaulaa myöten vedessä, toisen puolen palmujen latvoissa. Yksi niistä ei ollut ihan tarpeeksi korkea, ja kun lintu näki minut siellä ylhäällä, niin se valmisti itselleen hauskan päivän nokkimalla sääriäni. Se oli sietämätöntä. En tiedä, oletteko koettanut koskaan nukkua palmun latvassa. Minua siinä aina vaivasivat mitä kauheimmat unet. Ja ajatelkaa häpeääni sitten! Tuolla tuo sukupuuttoon kuollut lintu rehenteli kuin röyhkeä poikanulikka minun saarellani, jolla itse en saanut edes jalkapohjaani lepuuttaa. Monta kertaa itkin väsymyksestä ja harmista. Sanoin sille suoraan, ettei tarkoitukseni ollut antautua minkään kirotnu muinaisjäännöksen hätyytettäväksi autiolla saarella. Käskin sen mennä hiiteen söhimaan nokallaan oman aikakautensa merenkulkijoita. Mutta se vain nokki minua. Suuri, inhottava lintu — pelkkää kaulaa ja koipia!

»En halua kertoa, kuinka kauan tätä tällaista menoa kesti. Olisin jo aikoja sitten tappanut sen, jos olisin tiennyt miten. Vihdoin kuitenkin keksin keinon, millä päästä siitä. Se on etelä-amerikkalainen temppu. Punoin ongensiimoistani ja meriruochoista lähes kahdentoista metrin pituisen, lujan nuoran, jonka päihin kiinnitin kaksi korallipalasta. Työ kesti tosin jonkun aikaa, minun kun täytyi milloin kiivetä puuhun, milloin paeta laguuniin. Tilaisuuden

saatuani heilautin nuoraa muutaman kerran vinhasti ympyrässä pääni yläpuolella ja singahutin sen lintua kohti. Ensi kerralla heitin harhaan, mutta toisella kertaa nuora tarttui sievästi sen koipiin ja kiertyi pari kertaa ympäri. Lintu kellahti kumoon. Heittäessäni olin ollut vyötäisiä myöten järvässä, mutta heti kun lintu kaatui, ryntäsin vedestä ja iskin veitseni sen kurkkuun . . .

»Vielä nytkin minusta tuntuu vastenmieliseltä muistella tätä. Surmatyötä tehdessäni olin mielestäni ikäänkuin murhaaja, vaikka vihani petoa kohtaan olikin ankara. Kun sitten olin päässyt voitolle ja näin sen vuodattavan verensä valkealle hiekalle ja katselin, miten nuo suuret, kauniit koivet ja siro kaula nytkähtelivät kuolinkamppailussa, silloin . . . Äh, joutavia!

»Tuon murhenäytelmän jälkeen tuli yksinäisyyteni ahdistavaksi kuin kirous. Herra Jumala! Ette voi käsittää, kuinka minä sitä lintua kaipasini. Istuin surren sen ruumiin ääressä ja värisin joka kerta, kun silmäsin autiota, hiljaista riuttaa. Ajattelin mikä sievä lintu se oli ollut munasta tultuaan ja muistelin kaikkia niitä tuhansia hauskoja kujeita, joita se oli tehnyt, ennenkuin rupesi häijyksi. Juolahti mieleeni, että jos olisin ainoastaan haavoittanut sitä, niin ehkä sen olisi vielä saanut kasvatetuksi paremmille tavoille. Jos minulla olisi ollut työase, millä kovertaa korallivuorta, olisin kaivanut sille haudan. Minusta ihan tuntui, kuin se olisi ollut ihminen. Kun ei niin ollen käynyt laatuun syödä sitä, panin sen laguuniin, missä pienet kalat sen nakersivat puhtaaksi. En pelastanut sulkiakaan.

»Sitten juolahti erään huvialuksellaan risteilevän amerikkalaisen herrasmiehen mieleen ajatus käydä katsomassa, vieläkö saartani oli olemassa.

»Hän ei tullut päivääkään liian varhain, sillä yksinäisyys oli jo perinpohjin masentanut minut, niin että mietin enää vain, mennäkö mereen ja siten päästä kaikesta vai käydäkö käsiksi noihin inhottaviin viheriäisiin . . .

»Linnun luut myin erälle Winslow nimiselle miehelle, jolla oli kauppa lähellä British museumia¹, ja hän sanoo myyneensä ne ukko Haversille. Näyttää siltä, ettei Havers käsittänyt niitä erittäin suuriksi, ja vasta hänen kuolemansa jälkeen ne ovat herättä-

¹ British museum = Englannin kansan omistama museo Lontoossa, sisältävä suurenmoiset luonnontieteelliset ja historialliset kokoelmat ja kirjaston.

neet huomiota. Niille annettiin nimi *Æpyornis* — mitä aioitte sanoa?»

»*Æpyornis vastus*», sanoin minä. »Merkillistä, juuri tästä eräs ystäväni kerran jutteli minulle. Kun löydettiin sellainen æpyornis, jonka reisiluu oli kyynärän pituinen, niin arveltiin, ettei suurempaa voinut enää olla, ja sille annettiin nimi *Æpyornis maximus*. Myöhemmin joku toi ilmoille neljän ja puolen jalan mittaisen reisiluun, jolle annettiin nimeksi *Æpyornis Titan*. Sitten teidän tuomanne *Æpyornis vastus* löytyi Haversin kuoltua hänen kokoelmistaan, ja senjälkeen on vielä tullut päivänvaloon *vastissimus*¹.»

»Winslow kertoi siitäkin minulle», sanoi arpinaamainen mies. »Jos vielä useampia æpyorniksia löydetään, niin joku tiedemies saa halvauksen. — Mutta kyllä sitä voi ihmiselle sattua merkillisiä asioita, eikö totta?»

Konservaattorin riemuvoittoja.

Kerron tässä muutamia museoesineiden valmistussalaisuuksia. Eräs vanha konservaattori² niistä kerran haasteli minulle ollessaan hienossa hiprakassa. Kas näin hän tarinoi:

»Ei kukaan ole osannut täyttää eläimiä niin hyvin kuin minä. Olen täyttänyt elefantteja ja karpäsiä, ja molemmat ovat, jukoliste, näyttäneet elävämmiltä ja luonnollisemmilta kuin itse elävät eläimet. Ihmisiäkin olen konserveerannut — pääasiallisesti lintutieteen harrastelijoita. Kerran täytin erään neekerinkin.

»Lakiko muka kieltää? Eikä! Minä laitoin sen neekerin niin, että sillä oli sormet harallaan, ja käytin sitä vaatenaulakkona, mutta eräänä iltana typerä palvelijani suuttui sille ja särki sen. Se tapahtui ennen kuin te tutustuitte minuun. Olisin tehnyt uuden, mutta nahkaa oli niin vaikea saada.

Latinankielisiä tieteellisiä nimityksiä, jotka suomennettuina merkitsevät: *Æpyornis maximus* = „suurin æpyornis“; *Æp. Titan* = „jättiläis-æpyornis“; *Æp. vastus* = „hirmuinen æpyornis“; *Æp. vastissimus* = „hirmuisin æpyornis“.

² Konservaattori = henkilö, jonka tehtävänä on valmistaa luonnontieteellisiä museoesineitä säilytettäväksi (täyttämällä y. m. tavoilla). — Konservointi on yhteinen nimitys tässä käytetyille menetelytavoille.

»Vastenmielistäkö? Kuinka niin? Minusta täyttäminen on kolmas keino, yhtä hyvä kuin hautaaminen tai ruumiinpoltto. Sillähän lailla voisi säilyttää rakkaat omaisensa aina ympärillään. Muutamat täytetyt olennot siellä täällä talossa tekisivät saman tehtävän kuin suuri seura ja tulisivat paljon halvemmiksi. Voisihan niihin laittaa vielä kellovärkit, jotka panisivat ne liikkeelle ja teemmään hyötyä.

»Täytyyhän ne tietysti vernissata, mutta eivät ne siitä rupea kiiltämään enemmän kuin mitä monet ihmiset luonnostaan tekevät. Ukko Manningin kalju esimerkiksi... Ja semmoisille voi ainakin puhua joutumatta keskeytetyksi, vieläpä vanhoille tädeillekin. Täyttämistäiteella on suuri tulevaisuus, saatte uskoa. On olemassa eräitä fossiileja¹...»

Hän vaikeni yhtäkkiä.

»Ei, oikeastaan minun ei ehkä pitäisi kertoa siitä teille.» Hän imeksi piippuaan miettivänä. »Mutta olkoon! Tietysti sillä ehdolla, ettette mainitse kuulemianne kellekään. Tiedätkö, että minä olen tehnyt muutamia drontteja ja ison ruokin?² Vai ette! Olette nähtävästi vasta-alkaja tällä alalla. Hyvä ystävä, puolet kaikista isoista ruokeista, joita on museoissa olemassa, ovat suunnilleen yhtä oikeita kuin Vapahtajan hame Trierissä. Me rustaamme niitä kuikanhöyhenistä ja sen semmoisesta. Ja suuret ruokinmunat sitten!»

»Mitä hullua?»

»Niin, me teemme niitä hienosta posliinista. Ja se homma lyö leiville, sen minä sanon. Niistä saa hyvän hinnan—erästäkin maksettiin äskettäin 300 puntaa. Se taisi todellakin olla oikea, mutta ihan varma ei siitä tietysti voi koskaan olla. Aika tarkkaa työtä se on, ja sitten ne täytyy laittaa pölyisiksi, sillä ei kukaan, jolla on hallussaan sellainen kallisarvoinen muna, uskalla puhdistaa sitä. Sievä juttu. Jos joku epäilisikin munan alkuperää, ei hän tohtisi tutkia sitä kovin tarkoin. Se on siihen liika haurasta pääomaa.

»Ette tiennyt, että taiteemme on saavuttanut näin korkean kannan? Hyvä ystävä, se on saavuttanut vielä korkeammankin. Minä olen kilpaillut luonnon omien teosten kanssa. Yhden niistä o i-

¹ Fossiilit = entisaikoina eläneiden eläinten (tai kasvien) jäännöksiä.

² Drontti ja iso ruokki = sukupuuttoon kuolleita lintuja.

keista isoista ruokeista» — hänen äänensä aleni kuiskaukseksi — »yhden niistä oikeista isoista ruokeista olen minä tehnyt.

»Nähkääs, täytyy opiskella lintutiedettä ja omin päin tuumia, miten asia on järjestettävä. Ja vielä enemmänkin: muutamat liikemiehet ovat kehottaneet minua varustamaan jonkun noista Uuden Seelannin pohjois-saaren edustalla olevista tutkimattomista kallioluodoista muutamilla tuollaisilla linnuilla. Ja sen minä ehkä teenkin jonakin kauniina päivänä. Mutta juuri tällä hetkellä on minulla eräs toinen pikku asia käsillä. Tiedätkö mikä dinorin is on? Se on jättiläislintu, joka hiljattain on kuollut sukupuuttoon Uudessa Seelannissa. 'Moa' on sen nimi nykyään. Ei ole enää yhtään moaa maailmassa.

»No te kai ymmärrätte? Sen luita on löydetty jostakin suosta, vieläpä sulkiakin ja kuivia nahanpalasia. Ja nyt minä paraikkaa teen — mitäpä sitä kannattaisi koettaa salata — täydellistä, täytettyä moa-lintua. Tunnen erään sikäläisen miehen, joka on valmis vannomaan löytäneensä sen hautautuneena jonkinlaiseen mätänemistä ehkäisevään mutaan ja olleensa pakotettu täyttämään sen oitis, jottei se olisi mennyt hajalle. Sulat ovat erikoisia, mutta olen keksinyt keinon valmistaa niitä kärvennetyistä strutsin sulista. Petosta ei voi huomata muuten kuin mikroskoopilla, mutta kukaan ei arvatenkaan halua sitä varten kyniä rikki hienoa kappaletta. Nähkääs, tällä tavoin minäkin puolestani hiukan niinkuin avitan tieteen edistystä.

»Mutta tämä kaikki on ollut pelkkää luonnon jäljittelemistä. Olen minä sentään tehnyt enemmänkin. Olen — voittanut luonnon. Olen luonut lintuja», sanoi hän hiljentäen ääntänsä. »Uusia lintuja, parannettuja. Toisenlaisia kuin kaikki tähän asti nähdyt linnut.»

Seurasi paljon puhuva hiljaisuus.

»Olen, oikeammin sanoen, rikastuttanut maailmankaikkeutta. Muutamat tekemistäni linnuista olivat uusia mesilintu-lajeja, erittäin sieviä pikku olentoja, mutta toiset olivat kerrassaan merkilisyysksiä. Ihmeellisin oli luullakseni eräs 'Anynsalopteryx Jejuna'. Jejuna — se merkitsee 'tyhjä' — oli sen nimenä siksi, ettei siinä todellakaan ollut mitään sisällä. Typö tyhjä lintu — vartavasten luotu täytettäväksi. Ukko Javvers omistaa sen nyt, ja hän on siitä yhtä ylpeä kuin minäkin. Se on kerrassaan mestariteos, muo-

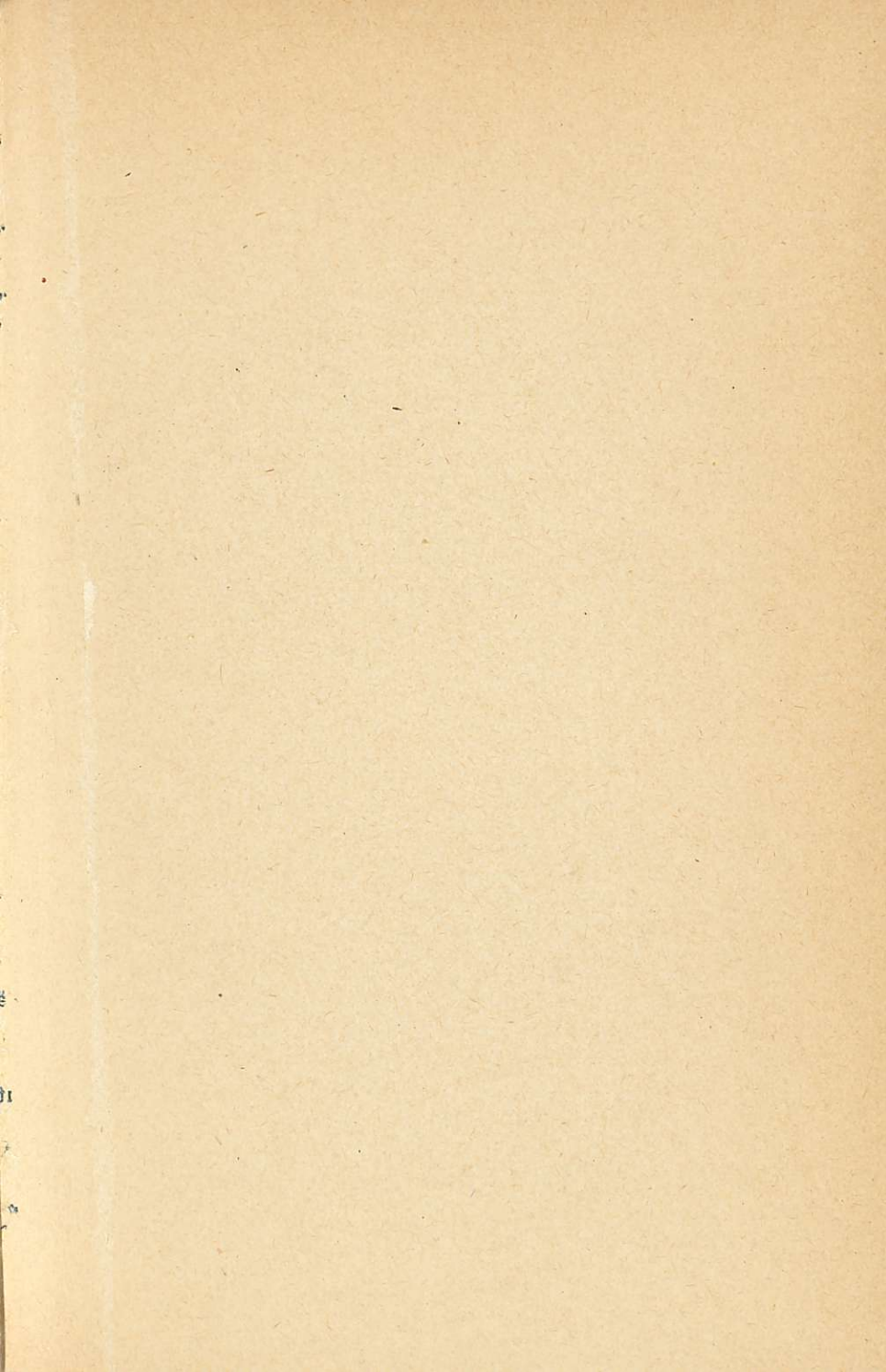
doton kuin pelikaani, hävyttömän näköinen kuin papukaija, nälistyneen kömpelö kuin flamingo ja väriltään ihmeellisen kirjava kuin kiinalainen ankka. Ajatelkaas, sellainen lintu! Minä sen rustasin haikaran luurangosta, tukaanin nokasta ja jos jonkinlaisista höyhenistä. Sellainen konserveeraustaide on sulaa huvia sille, joka rakastaa ammattia.

»Mitenkö tulin sen tehneeksi? Se kävi yksinkertaisesti kuten kaikki suuret keksinnöt. Joku niistä nuorista neroista, jotka kirjoittelevat tieteellisiä artikkeleita sanomalehtiin, sai käsiinsä saksalaisen vihkosen, jossa puhuttiin Uuden Seelannin linnuista. Hän käänsi osan siitä sanakirjan ja selvän järkensä avulla ja sekoitti nykyaikaisen apteryxin erääseen ammuin kuolleetseen lintuun, kertoi linnusta, joka on viisi jalkaa korkea, harvinainen, arka, elää Pohjois-saaren metsissä ja on erittäin vaikea pyydystää ja niin edespäin. Javvers, joka on keräilijäksi merkillisen tietämätön, sattui lukemaan nämä rivit ja vannoi, että hänen täytyi saada tuollainen lintu hinnalla millä hyvänsä. Ahdisti kaikkia linnunkokoojia kysymyksillään. Ja tapaus osoittaa, mitä mies saa aikaan sitkeydellä ja tahdonlujuudella. Eräs kokooja vannoi, että hänellä oli lintu semmoinen, jota ei ole enää missään ja jota ei ole koskaan ollutkaan ja joka häveten nöyryyttävää rumuuttaan ei luultavasti olisi tahtonutkaan olla olemassa, jos sen mieltä olisi kysytty. Ja hän sai sen. Hän sai sen.» —

Tämän jälkeen konservaattori vielä jatkoi juttua kertoen minulle, miten hän kerran valmisti viehättävän merenneidon, jonka eräs kiertävä pappi kuitenkin löi rikki pitäen sitä epäjumalan kuvana tai vielä pahempana. Mutta koska tämä kohta teoksen luoja ja hävittäjän välillä on tuiki sopimaton julkaistavaksi, täytyy minun jättää se tässä kertomatta.

Lukija, joka ei tunne kokoilijan vaikeuksia, on kenties taipuvainen epäilemään konservaattorini puheita, mutta ainakin mitä ruokinmuniin ja täytettyyn lintuhirviöön tulee, tiedän minä, että etevien lintutieteilijäin lausunnot tukevat hänen sanojaan. Ja uutinen uusseelantilaisesta linnusta oli eräässä hyvin arvossa pidetyssä aamulehdessä, sen tiedän varmasti, sillä konservaattorilla on jäljennös siitä ja hän on näyttänyt sen minulle.

Mailta ja Meriltä

Seikkailukirjasarja, toimittaa Teuvo Pakkala. Kukin kirja maksaa ainoastaan

..... 25 penniä .....

N:o 28. **Rajalahden torppa.** Kertomus 1808/9 vuoden sodasta.

N:o 27. **Yö valaskalan selässä.**

N:o 26. **Susien saaliina.** Seikkailu pohjan pimeillä perillä.

N:o 25. **Aarnihauta** ja muita seikkailukertomuksia.

N:o 24. **Vuoren vanhus.** Erinomaisia eläintarinoita.

N:o 23. **Pyörremyrskyn hyvätyö.** Kaksi jännittävää kertomusta.

N:o 22. **Kohtalonsa tietä.** Kaksi kertomusta.

N:o 21. **Tiibetissä vankina.** Jännittävä kertomus retkeilijän seikkailuista.

N:o 20. **13-vuotias sankari.** Kertomus buuri-sodasta.

N:o 19. **Saarroksissa.** Ranskan ja Saksan viime sodasta.

N:o 18. **Eksyksissä präria-aavikolla.**

N:o 17. **Lumimyrskyssä.** Kolme kertomusta.

N:o 16. **Sidi Numan ja hänen hevosensa.** Uusia kertomuksia arabialaisesta sarjasta 1001 yön tarinoita.

N:o 15. **Nini.** Kortomus Ranskan vallankumousajoilta.

N:o 14. **Kaksijalka.** Kertomus siitä miten ihminen on tullut luomakunnan herraksi.

N:o 13. **Apahien hyökkäys.** Seikkailuja kaukaisessa lännessä.

N:o 12. **Yö metsästäjän kodissa.** Neljä seikkailurikasta kertomusta.

N:o 9—11. **Nansenin pohjoisnaparetkiltä.** N:o 9. Laivalla napameritse. N:o 10. Suksilla ja kajakilla. N:o 11. Talvea saarella nimettömällä.

N:o 8. **Musta kaleerilaiva.** Merikertomus v:ltä 1599.

N:o 7. **Tito.** Jännittävä kertomus arosudesta.

N:o 6. **Ilmeitten maassa.** Kreikkalaisia satuja.

N:o 5. **Ksi-Ksin luolan ihmelukko.** Itämaalainen seikkailukertomus.

N:o 4. **Kylmä sydän.** Peikkotarina.

N:o 3. **Aamukellot.** Tarina uljaasta Veronika-neidistä.

N:o 2. **Taistelu paalumajalla.** Kertomus Amerikan aarniometsistä.

N:o 1. **Karkuri.** Kertomus Tyynen meren saarelta.

.....
Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsingissä